

ВЕЋУ ЗА СТУДИЈЕ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТУ У БЕОГРАДУ

РЕФЕРАТ

О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ КАНДИДАТКИЊЕ АЛЕКСАНДРЕ НИКОЛИЋ

Веће за студије при Универзитету у Београду, на седници одржаној 24. 04. 2023. године именовало нас је у комисију за преглед и оцену докторске дисертације под насловом *Улога музеализованих артефаката у културној трансмисији: Импликације за кумулативну културну еволуцију*, кандидаткиње Александре Николић (докторске студије: Историја и филозофија природних наука и технологије). Пошто што смо прегледали и анализирали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај:

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Александра Николић је дипломирала на Одељењу за историју уметности и завршила мастер Студије баштине 2009. године, на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Докторанд је на докторским студијама „Историја и филозофија природних наука и технологије“, при Универзитету у Београду. Искуство и знања из конзервације културних добара стицала је од 2000. до 2005. године кроз праксу у Народном музеју у Београду, те специјализације у неколико установа заштите у Француској (Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France, LC2R – Laboratoire de conservation, restauration et de recherches, Centre Archeologique du Var), у ICCROM-у (International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property), као и кроз низ међународних едукативних програма. Од 2005. до 2009. је радила као конзерватор у Одељењу за превентивну конзервацију Народног музеја у Београду, бавећи се, првенствено, реализацијом пројекта привременог централног депоа и измештања музејских збирки, а од 2009. до 2021. у Централном институту за конзервацију, као виши кустос едукатор, у оквиру чега је развијала и реализовала образовне програме за музејске стручњаке.

Александра је била дугогодишњи консултант међународних програма ICCROM-а, као што су “Комуникација и вештине подучавања у конзервацији и науци“ (*Communication and Teaching skills in Conservation and Science*) од 2015. до 2019. и *RE-ORG International* од 2011. до 2017, који су партнерски реализовали ICCROM и Канадски конзервацијски институт (*Canadian Conservation Institute*) у сврху истраживања и унапређења стања музејских депоа, а у оквиру кога је била и координатор програма обуке за музеје у Југоисточној Европи 2014-2015. Била је национални координатор ЕУ пројекта *Heritage Hubs*, подржаног кроз програм Креативна Европа и добитника Европске награде за културно наслеђе/Награде Европа Ностра за 2021. годину, национални координатор Erasmus+ пројекта *Future Narratives*, учесник у COST акцији *CA17127 Euroscitizen*:

Building on scientific literacy in evolution towards scientifically responsible Europeans. Такође је била ангажована и као евалуатор у оквиру ЕУ програма финансирања *Horizon 2020*, у оквиру позива на тему иновативних решења за превентивну конзервацију NMBP-33.

Учествовала је са саопштењима на међународним скуповима из области културне еволуције, културног наслеђа и еволуционе биологије: на Конференцији еволуционих биолога EMPSEB 2017, Краков, Пољска (*Evolutionary perspective of cultural heritage*), на Конференцији Друштва за културну еволуцију CES 2017, Јена, Немачка (*Evolutionary perspective on tangible cultural heritage: artefacts as social learning modality*) и CES 2018, Темпе, САД, на Четвртој бијенијалној конференцији Асоцијације за критичке студије наслеђа 2018, Хангџоу Кина (*Between the Cultural Evolution and Cultural Heritage: Challenges of Refreshed Perspective*), те на XVIII конгресу Европског друштва за еволуциону биологију ESEB 2022. Праг, Чешка. Председник је Комисије за стандарде U346 – конзервација културних добара при Институту за стандардизацију Србије, члан Међународног савета музеја – ICOM и Међународног комитета за образовање музејског кадра ICOM-ICOP, те Друштва за културну еволуцију CES.

Публиковани научни радови који су проистекли из докторске дисертације:

- **Николић А.**, „Прилог трансдисциплинарној терминологији културног наслеђа“/, „A Contribution to the Transdisciplinary Terminology of Cultural Heritage“, Етноантрополошки проблеми/Issues in Ethnology and Anthropology 17 (4), Филозофски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2022. <https://doi.org/10.21301/eap.v17i4.13> (M23)
- **Николић, А.**, „Collections and cultural transmission: Museum as a niche (re)construction site“, Гласник Етнографског института САНУ/Bulletin of the Institute of Ethnography SASA, Етнографски институт САНУ, Београд, 2019. <https://doi.org/10.2298/GEI1902393N> (M24)
- **Николић, А.**, “Artefacts in cultural transmission: evolutionary perspective”, Етноантрополошки проблеми/Issues in Ethnology and Anthropology 13 (4), Филозофски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018. <https://doi.org/10.21301/eap.v13i4.12> (M24)

Публиковано конгресно саопштење проистекло из докторске дисертације:

- **Nikolić A.**, E. Mok, J. Brinkman and I. Nikolić. 2018. “Exploring object-based learning in museums through agent-based modelling”, Cultural Evolution Conference, October 22-24 2018, Tempe, AZ, USA. https://na.eventscloud.com/file_uploads/cc6ad2659331cbf44394563f411a2757_CES-Abstracts.pdf (M34)

Следеће библиографске јединице пружају додатни увид у досадашњи рад кандидаткиње у вези са темом дисертације:

- **Nikolić A.**, K. Nurmi and M. Andonegui Navarro, „Cultural Heritage and Social Learning: the Case of Heritage Hubs Project“ in: (Eds: Mike Metsärinne, Riitta Korhonen, Tapio Heino & Maija Esko) Culture and Tradition at School and at Home, Rauma Teacher Training School University of Turku, 2021.
https://tuhat.helsinki.fi/ws/files/172606550/Culture_and_Tradition_at_School_and_at_Home.pdf (M14)
- **Николић, А.**, „Материјална култура у Виртуаленду“, Филолошки факултет у Београду, Зборник радова Међународне конференције *Melissa*, Књ. 2 / 15, Београд, 2016. (M33)
- **Николић, А.**, "Концепт Музеји-библиотеке-архиви у функцији високог образовања", Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, Зборник радова Десетог међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, Књига 3, Крагујевац, 2016. (M33)
- **Николић, А.**, „Реорганизација депоа Железничког музеја у Београду – Оптимизација доступности и конзервације збирки“, Грађа за проучавање споменика културе Војводине XVIII, Покрајински завод за заштиту споменика културе, Нови Сад, 2015. (M53)
- **Николић, А.**, “Конзервација на тасу новог музеја”, Култура 144, Завод за проучавање културног развитка, Београд, 2014
- Inanloo Dailoo, S., K. Frangova, A. **Nikolić**, K. Similä, „Learning to Learn about Conservation: Face-to-Face and Online Experiences“ in: (Eds: Baatz, W., N. Broers, A. Hola) The Impact of Conservation-Restoration Education on the Development of the Profession, Proceedings from ENCoRE's 20 Anniversary conference, 23 May 2018, Turin, Italy, 2020
- Cvetković D., **Nikolić A.**, Đurić D. 2022. “Teach and Outreach: Promoting Public Understanding of Evolution through Collections–Based Learning”. XVIII Congress of the European Society for Evolutionary Biology, 14-19.8.2022.Prague. Abstracts, pp. 794-795 <https://eseb.org/wp-content/uploads/2022/09/ESEB2022-Abstract-book.pdf>

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет рада су импликације еволуционог значаја материјалне културе и културног наслеђа за процесе учења специфично у музејском контексту. Овај истраживачки проблем, везан за хумано понашање, није у потпуности сагледив у оквирима друштвених наука, односно без укључивања биолошке перспективе.

У складу с тако одређеним предметом истраживања, кандидаткиња је као општи циљ дисертације поставила одређивање специфичних својстава музеализованих артефаката као средства културне трансмисије, односно подршке друштвеном учењу. Посебне циљеве дисертације је кандидаткиња формулисала као:

- Дефинисање учења посредством артефаката као друштвеног учења, односно посебног вида културне трансмисије у контексту кумулативне културне еволуције
- Процену утицаја стања конзервације артефакта на његов трансмисиони капацитет
- Дефинисање удела контекстуалне употребе у преношењу културне информације посредством артефакта

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња је у истраживању поставила једну основну и три посебне хипотезе:

Општа хипотеза гласи да је улога артефакта у кумулативној културној еволуцији, као средства културне трансмисије, у корелацији са условима препознавања културне информације коју носи.

Посебне хипотезе су:

- 1: Преузимање културне информације коју артефакт носи је у корелацији са његовим стањем конзервације.
- 2: Преузимање културне информације коју артефакт носи је у корелацији са његовом контекстуалном употребом.
- 3: Учење посредством артефаката је друштвено учење које представља вид културне трансмисије у одсуству интер и интра-генерацијског контакта између субјеката трансмисије и механизам кумулативне културне еволуције.

3. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација је структурирана кроз поглавља: (1) УВОД (стр. 4-25), (2) ТЕОРИЈСКИ ОКВИР (стр. 25-76), (3) ТЕОРИЈСКА ПОСТАВКА МУЗЕОЛОШКЕ ТРАНСМИСИЈЕ (стр. 76-105), (4) ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА СИМУЛАЦИЈА ПОСРЕДНЕ КУЛТУРНЕ ТРАНСМИСИЈЕ (стр. 105-114), (5) МОДЕЛОВАЊЕ УЧЕЊА ПУТЕМ АРТЕФАКАТА У МУЗЕЈСКОМ КОНТЕКСТУ (стр. 114-129), (6) СИНТЕЗА РЕЗУЛТАТА ТЕОРИЈСКОГ И ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА (стр. 129-142), (7) ЗАКЉУЧЦИ (стр. 142-147), (8) ЛИТЕРАТУРА (стр. 148-169, укупно 299 библиографских јединица) и СПИСАК ТАБЕЛА И ИЛУСТРАЦИЈА (стр. 170-171).

Поглавље УВОД састоји се од одређујућих потпоглавља: Постављање сврхе музеализације као основног истраживачког проблема, Циљеви истраживања, Хипотезе, Инструментални појмовник, Општи и инструментални појмови од значаја за дисертацију, Примењени методи.

Поглавље ТЕОРИЈСКИ ОКВИР разматра одређење теоријских постулата кроз који осликавају неопходност мулти и интер дисциплинарног приступа, јер готово сви већ имају овакве одреднице: Еволуционе теорије, Негенетички еволуциони механизми у склопу Проширене синтезе, Конструкција знања и вредности, Материјална култура у друштвеним наукама, Херитологија и музеологија као теорије наслеђа и музеалности.

Поглавље ТЕОРИЈСКА ПОСТАВКА МУЗЕОЛОШКЕ ТРАНСМИСИЈЕ бави се преваходно интердисциплинарним разматрањем трансмисије у домену културе и музеологије кроз потпоглавља Артефакт као средство културне трансмисије и Музеолошка трансмисија као друштвено учење путем артефаката.

Поглавље ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА СИМУЛАЦИЈА ПОСРЕДНЕ КУЛТУРНЕ ТРАНСМИСИЈЕ је поглавље које у свом фокусу има кандидаткињино емпиријско истраживање, а базирано је на потпоглављима: Метод, Експериментални материјали, Испитаници и процедура, и Експерименталне студије.

Поглавље МОДЕЛОВАЊЕ УЧЕЊА ПУТЕМ АРТЕФАКАТА У МУЗЕЈСКОМ КОНТЕКСТУ базирано је на провери модела учења и његовог функционисања кроз потпоглавља: Постава модела учења у односу на хипотезе, Израда рачунарског модела, Тестирање модела: експерименталне симулације и Валидација модела.

Поглавље СИНТЕЗА РЕЗУЛТАТА ТЕОРИЈСКОГ И ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА представља преглед теоријских и практичних аспеката истраживања у односу на постављене хипотезе што ауторка чини кроз поглавља Резултати теоријског истраживања у односу на хипотезе, Резултати експерименталног истраживања у односу на хипотезе, Усаглашеност резултата теоријског и експерименталног истраживања у односу на хипотезе и Концептуализација хибридног модела учења посредством артефаката.

Поглавље ЗАКЉУЧЦИ ослања са на три аспекта који појашњавају најпре Значај резултата који су добијени током рада на овој дисертацији, Научни допринос којим се ова дисертација квалификује у пољу свеукупног (научног) знања, коначно и Даље могуће правце истраживања који не само симболично већ и вредносно ову дисертацију стављају у категорију повода за даља истраживања, потврђујући да је сама дисертација део дужег и већег научног пута којим је кандидаткиња кренула.

4. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација *Улога музеализованих артефаката у културној трансмисији: Импликације за*

кумулятивну културну еволуцију, кандидаткиње Александре Николић, је добар пример мултидисциплинарног истраживања у домену научних области музеологије са херитологијом и еволуционе биологије. Остварени резултати дисертације проистичу и из теоријског и из експерименталног истраживања, а оба дела истраживања су усклађена тако да се меусобно допуњују у остваривању циљева дисертације. У складу са општом хипотезом дисертације, теоријски је дефинисана улога артефакта као средства културне трансмисије, специфично као медијума у трансмисији културне информације, који припада еколошком наслеђу, а културном уколико показује специфичан колективни значај, што указује на одређену улогу у еволуцији и значајан образовни потенцијал. Учење посредством артефаката је теоријски дефинисано као друштвено учење, чиме је подржана улога артефаката у културној еволуцији, јер је друштвено учење основна

форма културне трансмисије као механизма културне еволуције. Емпиријско истраживање је дало одговоре на прву и другу посебну хипотезу, показавши да преузимање информације коју артефакт преноси зависи од његовог стања конзервације, као и да окружење може да утиче на посредну културну трансмисију.

Ово истраживање доприноси областима херитологије и културне еволуције као истраживање које се бави културом и културним облицима хуманог понашања. Еволуционо виђење институционализације наслеђа и музеја као реконструкције еко-културне нише, као и дефинисање артефаката као медијума посредне културне трансмисије, особина процеса истрајавања културе, те однос реконструктивности и презервативности специфично у посредној културној трансмисији, значајно је за музеологију, али и антрологију. Успостављени однос између еколошког и културног наслеђа је важан за археолошка и историјска истраживања, а за социологију је посебно интересантна поставка музеолошке трансмисије као реконструкције нише, имајући у виду њене друштвене аспекте. Закључци о културним процесима и еко-културним системима могу да буду од значаја за когнитивне науке. За андрагогију и педагогију, као и област културне еволуције, значајно је разумевање ситуационог учења и учења посредством артефаката као два типа учења од кључног значаја за културну трансмисију. За биолошке науке, ова дисертација представља допринос разумевању негенетичких наследних механизма и укључивању културне трансмисије у Проширену синтезу - нову верзију теорије биолошке еволуције.

5. Закључак

Докторска дисертација Александре Ј. Николић представља оригиналан научно-истраживачки рад који значајно доприноси разумевању комплексних односа музеологије/херитологије и културне еволуције, те врло актуелног питања укључивања различитих видова негенетичке трансмисије у оквир Проширене синтезе, као инклузивније верзије теорије еволуције, што ову докторску дисертацију чини јединственом на нашим просторима. Резултати добијени у овом научном раду су оригинални и значајни, адекватно представљени и критички протумачени. Током рада на тези, кандидаткиња је показала изузетну способност за савладавање изазова комбиновања приступа, теоретских постулата и теорија из различитих научних дисциплина, као и вештину да се добијени резултати из овако различитих истраживачких приступа синтетишу у мултидисциплинарне закључке.

На основу претходно наведеног, са задовољством предлажемо Већу за студије при Универзитету да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидаткиње **Александре Ј. Николић** под насловом **Улога музеализованих артефаката у културној трансмисији: Импликације за кумулативну културну еволуцију и одобри јавну одбрану.**

У Београду 5.5.2023.године

Чланови комисије:

др Милица Божић Маројевић, ванредни професор и научни сарадник
Филозофски факултет – Универзитету Београду, Семинар за музеологију и
херитологију Одељења за историју уметности

др Јелена Благојевић, научни саветник
Одељење за генетичка истраживања, Институт за биолошка истраживања „Синиша
Станковић“, Институт од националног значаја Републику Србију, Универзитет у
Београду

др Каја Дамјановић, доцент и научни сарадник
Филозофски факултет – Универзитет у Београду, Одељење за психологију

Већу за студије при Универзитету у Београду

ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду извршена је софтверска провера оригиналности докторске дисертације "Улога музеализованих артефаката у културној трансмисији: Импликације за кумулативну културну еволуцију" кандидаткиње Александре Ј. Николић коришћењем програма *iThenticate*. Увидом у извештај утврђена је подударност од 4%. Подударање са свим изворима је било мање од 1% и односило се на генералне појмове, као што су: стручни термини, називи институција, уобичајене скраћенице, цитирање литературе у тексту, опште фразе и слично.

Када се све изнето узме у обзир, извештај потврђује оригиналност докторске дисертације кандидаткиње **Александре Ј. Николић**, под насловом "**Улога музеализованих артефаката у културној трансмисији: Импликације за кумулативну културну еволуцију**", те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

У Београду, 5.5.2023.

Ментори

др Никола Крстовић, ванредни професор,
Семинар за музеологију и херитологију,
Филозофски факултет Универзитета у
Београду

др Драгана Цветковић, ванредни професор,
Катедра за генетику и еволуцију,
Биолошки факултет Универзитета у Београду